

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-02-21

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diariernr: SKR 2023/02321

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 21 februari 2024 kl. 9.00-11.00

Dispensansökan från Arvika kommun

Arbetstidsnämndens beslut
Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens
Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendebereidning
Ärendet har beretts av SKR och Kommunal.

Beslutet expedierat 2024-03-18

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Arvika kommun

Arvika kommun har inkommit med en begäran om dispens avseende avvikelser från AB § 13 mom. 5 och Bilaga R.

Dispens söks för 12 brandmän och 8 befäl i skifttjänst på station Arvika skulle kunna tjänstgöra sammanhängande upp till 24 timmar. Kommunen kompletterade sedermera sin ansökan och angav att dispens avsåg veckans alla dagar, men främst för dygnstjänstgöring under helg.

Verksamheten i räddningstjänsten i Arvika kommun är bemannad i skift med ett befäl och fyra brandmän. Respektive skift behöver i tillräcklig omfattning ha tillgång till kompetens i form av befäl, fordonsförare, UAS-piloter, med mera. Skifttjänstgörande personal nyttjas dessutom utöver skiftgång till externa utbildningar, tillsyn och annat olycksförebyggande arbete, för heldagsövningar och som instruktörer i intern utbildning med mera.

Som skäl för dispens har Arvika kommun bland annat anfört följande.

Alternativa scheman har tagits fram med delat dygn veckans alla dagar respektive dygn vardag men 20 timmars pass under helg. Kommunen bedömer att konsekvensen av de framtagna scheman är att verksamheten inte kan säkerställa bemanningen. Därutöver skulle detta försvåra möjligheten att behålla och rekrytera personal.

Av de heltidsanställda brandmännen innehar sex personer även en anställning som beredskapsbrandman (RiB) hos kommunen. Dessa arbetar enligt samma schema som övriga brandmän i sin heltidsanställning. Fler tillfällen på arbetsplatsen innebär ökade svårigheter att hantera schema i RiB-anställningen. Ökade krav på kompenserande vila kan ge störningar åt båda håll.

Sex brandmän i snitt en timma enkel resväg till arbetet.

Kommunen har bedrivit en offensiv personalförsörjning som innebär att verksamheten i dag ligger i linje med personalbehovet. Kommunen pekar dock på att det har blivit allt svårare att rekrytera samt att en omläggning av schemat från dygnstjänst förväntas innebära att brandmän slutar.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Arvika kommun har ansökt om en generell dispens under ett år, för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring under veckans alla dagar för 8 befäl respektive brandförman samt drygt 12 brandmän vid station Arvika.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet eller stationer under veckans alla dagar.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Under beredningen av ärendet har kommunen kompletterat sin ansökan och angett att dispens söks för veckans alla dagar, men främst för dygnstjänstgöring under helg.

Nämnden uppfattar att arbetsgivaren bedömt att det för närvarande inte är möjligt att bemanna verksamheten utan dispens för dygnspass under helger. Arbetsgivaren kan behöva viss tid för att ställa om och anpassa verksamheten till de nya dygnsviloreglerna.

Nämnden har förståelse för att det under en omställningsperiod kan vara svårare att bemanna verksamheten om inte förutsättningar att kombinera de två anställningarna heltidbrandman och RIB-anställning underlättas, dvs att genom avgränsad dispens om dygnstjänstgöring under helg ta höjd för eventuellt behov av kompenserande vila för arbete som utförs under beredskap.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 4 mars 2024, beviljat Arvika kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden, ovan, beviljas dispens enligt följande.

Arbetstidsnämnden beviljar dispens under tiden 1 februari 2024 – 30 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under helg.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.